

**Душан Кукобат, Бојан Б. Димитријевић,
2. КРАЈИШКИ КОРПУС ВОЈСКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ,
Републички центар за истраживање рата,
ратних злочина и тражење несталих лица,
Бања Лука, 2022, 303 стр.**

Књига 2. крајишки корпус Војске Републике Српске представља друго допуњено издање истоимене монографије која је први пут објављена 2019. године, у издању Републичког центра за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица из Бања Луке. Монографија је дело двојице аутора, Душана Кукобата, генерал-потпуковника Војске Републике Српске у пензији, и др Бојана Б. Димитријевића, научног саветника Института за савремену историју из Београда.

Структура књиге заснована је највећим делом на хронологији. Хронолошки опсег који обухвата креће се од 1991. године, односно од почетка распада СФРЈ, а завршава се 1996. године, када је 2. крајишки корпус дефинитивно расформиран. Највећи део студије обухвата период 1992–1995. и ратна збивања на простору зоне одговорности овог корпуса.

Након *Ријечи издавача*, којом књига започиње, следе *Уводне напомене* у којима аутори наводе своје мотиве за писање студије, основна питања везана за тему, проблеме историјских извора и литературе. У првом поглављу главне целине монографије, под

називом *Ситуација на простору где ће се формирати корпус од почетка 1992. године*, аутори уводе читаоце у комплексну ситуацију у СФРЈ 1991. године, коју карактеришу одвајање Словеније и Хрватске и ратна дејства у овим републикама. Увод у формирање 2. крајишког корпуса било је повлачење дела снага ЈНА из Републике Српске Крајине на будуће подручје корпуса, као и почетна непријатељства муслимана и Хрвата према ЈНА, која ће кулминирати у Купресу и Босанској Крупи, априла 1992.

Друго поглавље, под називом *Формирање 2. крајишког корпуса*, почиње стварањем Војске Српске Републике БиХ, односно Војске Републике Српске, након повлачења ЈНА из БиХ маја 1992. године. У наставку аутори детаљно описују формирање 2. крајишког корпуса, маја и јуна 1992, говоре о његовом почетном саставу, јединицама, војничком и старешинском кадру, као и о политичким, географским и демографским приликама на простору зоне одговорности корпуса. Поред јединица ВРС, анализирано је и стање муслиманских и хрватских снага у бихаћком округу лета 1992. године.

Почетак борбених дејстава је треће поглавље монографије. У првом делу овог поглавља аутори су посветили највише пажње почетним положајима јединица корпуса на почетку рата 1992. године, односно њиховим одбрамбеним и офанзивним дејствима на северозападном фронту. Други део поглавља обухватио је борбене операције и положаје снага 2. крајишког корпуса на југоисточном делу зоне одговорности, према снагама Хрватског вијећа одбране и Армије Републике БиХ у другој половини 1992. године. *Операција ослобођења Јајца (Врбас '92)* представља четврто поглавље, које су аутори, готово у целости, посветили операцији *Врбас 92* у којој су снаге ВРС у потпуности овладале градом и највећим делом општине Јајце, октобра 1992. године. Део поглавља посвећен је посетама генерала Ратка Младића подручју под контролом 2. крајишког корпуса током те године. Као прилог овом делу књиге придодат је и *Дневник са Јајца*, тада потпуковника Душана Кукобата.

У петом поглављу монографије, под насловом *Борбена дејства јединица корпуса у даљем току рата*, аутори су обрадили активности 2. крајишког корпуса и ратна збивања у његовој зони одговорности од краја 1992. до јесени 1994. године. Фокус је био на директивама Главног штаба ВРС које су биле упућене корпусу, а затим и на ратним операцијама

према Петом корпусу АРБиХ. У анализи овог периода посебна пажња је посвећена новим околностима, насталим сукобом снага лојалних Алији Изетбеговићу и снага АП Западна Босна, под командом Фикрета Абдића. Поред ових војно-политичких промена у 1993. години, анализиран је и утицај сукоба Хрвата и муслимана у средњој Босни на позиције и деловање 2. крајишког корпуса. И овај део књиге доноси поглавље о генералу Младићу и његовом присуству на бихаћком ратишту. Пето поглавље завршава се описом напредовања снага АРБиХ на подручју Бугојна, Купреса и Доњег Вакуфа (Србобрана) крајем 1994, што је истовремено и увод у друга поглавља књиге која обрађују све неповољнији развој ситуације на том фронту.

Унутрашња слика корпуса представља шесто поглавље књиге, у којем аутори посвећују пажњу питањима од виталног значаја за функционисање 2. крајишког корпуса као војне формације. У фокусу су питања обуке, кадрова, карактера јединица и њихове попуне, наоружања, односа са локалним властима и политичарима, морала, мотива за борбу, снабдевања и, на крају, губитака у људству током дејстава. У седмом поглављу, под насловом *Одбрана од напада удруженог непријатеља*, аутори настављају приповест о даљем развоју ратне ситуације за 2. крајишки корпус у 1994. години. На почетку поглавља го-

вори се о операцији *Грмеч 94*, Петог корпуса АРБиХ из октобра 1994, и контраофанзиве ВРС под кодним називом *Штит 94*. Ова српска офанзива, окончана 24. децембра 1994, довела је готово до потпуног слома снага Петог корпуса. Након свих изложених догађаја и релевантних фактора аутори препуштају закључке о завршетку ове операције самим читаоцима. Други део поглавља посвећен је операцијама на јужном делу фронта, где су главне операције вођене на Купресу, до пада места 4. новембра 1994, и на подручју Ливањског поља и Динаре, где започињу значајне акције хрватских снага.

Осмо поглавље – *Одлучујуће операције у одбрани зоне корпуса*, обухвата период од јануара до краја августа 1995. године, који је, у суштини, представљао главну прекретницу, у којој су створени политички и војни услови који су довели до повлачења 2. крајишког корпуса из његове зоне одговорности. Поглавље почиње *Санском скупштином*, а наставља се планом операција корпуса у 1995. години и стањем на терену. Прилике у овом периоду обележило је губљење територија на северном и јужном делу фронта, где долази до продора Хрватске војске, која користи слабљење ВРС и окупира Гламоч и Грахово крајем јула 1995. године. Пад ове две западнокрајишке општине био је увод у пад Републике Српске Крајине, почетком августа 1995, чиме је

позиција 2. крајишког корпуса и његова даља одбрана доведена у питање.

Поглављем *Повлачење из зоне корпуса под притиском снага хрватско-муслиманске коалиције* завршава се приповест о ратном путу 2. крајишког корпуса. У њему су аутори детаљно обрадили завршне ратне операције у којима су учествовале јединице корпуса у периоду септембар–октобар 1995, а које су резултирале губљењем његове зоне одговорности. Поред описа ратних операција, аутори наводе и информације о бројности, положају и моралу сваке од јединица корпуса након повлачења из својих матичних зона. Посебну пажњу посветили су и улози цивилне власти у периоду последњих ратних операција. Поглавље се завршава мировним преговорима у јесен 1995. и крајем ратних операција у Босанској Крајини 14–15. октобра те године. Последње поглавље, под називом *Други крајишки корпус у процесу реорганизације Војске РС*, обухватило је период од краја рата до реформе ВРС, за време које је 17. јануара 1996. и званично расформиран 2. крајишки корпус. Кукобат и Димитријевић у *Закључку* износе најважније факторе који су утицали на ток рата и коначни ратни исход 2. крајишког корпуса, као и своје ставове о значају њихове студије за разумевање историјских догађаја и процеса. У додатку књиге налазе се *При-*

лози, са информацијама о команди корпуса, биографијама његових команданата, као и о свим јединицама које је 2. крајишки корпус обухватао.

Мада монографија Кукобата и Димитријевића не садржи уобичајени критички апарат, у основи почива на широком спектру историјских извора различите провенијенције. Аутори се неретко позивају на поједина документа, наводећи њихов наслов, сигнатуре и датум настанка. Извори су, као што је поменуто, разноврсни. Коришћена је архивска грађа 2. крајишког корпуса, похрањена у БиХ и Хрватској, документа у приватном поседу, као и она које је објавио Хашки трибунал. Од историјских извора другог реда коришћени су мемоари, штампа и појединачна сећања и изјаве официра. Посебну проблематику у изучавању овакве теме представљала је литература, а нарочито чињеница да српска историографија, у готово три деценије од краја грађанског рата у БиХ, није изнедрила нарочито велики број студија о овом конфликту. Иако је број наслова коришћене литературе можда мањи у односу на литературу коришћену за неке друге популарније историографске теме, њена разноврсност и значај у овој студији тиме не опадају. Поред дела српских аутора, коришћена су и дела бошњачких, хрват-

ских и других страних историчара и савременика. Иако ова дела, по признању самих аутора монографије, нису увек објективна, а нарочито не пристрасна према српској страни, омогућавају проширивање историјске перспективе и свести о представама других о анализираним догађајима и процесима. Значајан број мап ратних операција, као и фотографија бораца, старешина и војника на положајима додатно обогаћују ово дело и приближава то време и простор читаоцу.

У оцењивању вредности студије Душана Кукобата и Бојана Димитријевића, не можемо се отети утиску о значају овог дела за проучавање историје Републике Српске и грађанског рата у БиХ. Иако књига обрађује историјат само једног од корпуса ВРС, којем на почетку рата у БиХ, по свему судећи, није придаван нарочит значај, ратна збивања у његовом подручју по много чему су одредила исход грађанског рата у Хрватској и западном делу БиХ. У разумевању ових историјских догађаја, често обавијених различитим интерпретацијама, углавном ненаклоњеним српском народу, студија о 2. крајишком корпусу Кукобата и Димитријевића велики је и објективан прилог.

Милош Чорбић, МА